

Opplysningsvesenets fond – en orientering

Sammendrag

Med grunnlag i [Meld. St. 29 \(2018-2019\) om Opplysningsvesenets fond](#) har Stortinget behandlet spørsmålet om fremtiden for Opplysningsvesenets fond (Ovf). Stortingets vedtak legger til grunn at Ovf skal deles mellom staten og kirken. Den norske kirke skal overta eiendommer som er av særlig kirkelig verdi, og blir eier av disse. Staten får eiendomsretten til resten av fondet, etter at eiendommene er overført til Den norske kirke. Etter 1. januar 2023 blir Opplysningsvesenets fond et statlig fond. Stortinget har satt som en betingelse for overføring til staten, at kulturhistorisk viktige kirkebygg istandsettes. Tiltaket skal om lag tilsvare den verdien av fondet som staten overtar. Denne innsatsen skal komme i tillegg til kommunenes økonomiske ansvar for kirkebyggene. Det er også vedtatt en ny lov om Ovf som legger det rettslige grunnlaget for å dele fondets verdier og gi eiendomsretten til Den norske kirke og staten.

På denne bakgrunnen etablerte Barne- og familiedepartementet et prosjekt for identifisering og utskilling av fondseiendommer til Den norske kirke, der Ovf og Den norske kirke var likeverdige parter. Prosjektet leverte sin innstilling til departementet 1. juli 2021. Etter dette har regjeringen behandlet saken. Underveis i prosessen har saken vært behandlet i Kirkemøte og Kirkeråd. Denne saken gir en oppsummering av tidligere behandlinger i disse organene, en status for arbeidet nå og den peker på spørsmål og oppgaver som må løses fremover.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet tar saken til orientering.

Saksorientering

Med bakgrunn i de grunnleggende endringene som er gjort i forholdet mellom staten og Den norske kirke de siste årene, særlig etableringen av Den norske kirke som et selvstendig rettssubjekt fra 2017, har det vært naturlig å også ta opp spørsmålet om eiendomsretten til Ovf.

Eiendomsretten til Ovf har vært mye diskutert gjennom årene. Lovavdelingen i Justisdepartementet ga i 2017 en grundig uttalelse som gjennomgikk en rekke rettslige spørsmål om blant annet eierskap og framtidig forvaltning av Ovf ([§§ 16 og 116 – OVF – eierspørsmålet og Grunnloven](#)). Barne- og familiedepartementet fulgte opp med en [stortingsmelding om saken \(Meld.St.29 \(2018-2019\) om Opplysningsvesenets fond\)](#). Meldingen ble behandlet i stortingskomiteen, jf. Innst.

2009 S (2019-2020), og Stortinget traff også plenumsvedtak som legger klare rammer for den videre prosessen. Etter dette har departementet satt i gang et arbeid for å følge opp stortingsbehandlingen. Det er også fremmet og vedtatt en ny lov om Ovf, som trer i kraft 1. januar 2022.

Bønnelista ved Jo Hedberg har kritisert prosessen og resultatet, og har uttalt følgende i brev av 30.12.2020:

Dermed er det nå enda større grunn enn i 2008 til å be Stortinget omgjøre sitt vedtak fra 14.04.2020 om å dele fondet og enda større grunn enn i 2008 til eventuelt å gå til rettslige tiltak for å beskytte kirkens midler, hvis det skulle være nødvendig.

Bønnelista ber om at saken tas opp på Kirkemøtet 2021.

Kirkerådet behandlet henvendelsen i sak **KR 24/21** og fattet følgende vedtak:

«C: Kirkerådet har i sak 50/2019 fattet vedtak om arbeid knyttet til Opplysningsvesenets fonds framtid og det er allerede planlagt en redegjørelse for Kirkemøtet 2021.» (til KR sak 50/2019, se pkt 3)

Nedenfor følger en gjennomgang av saken og ulike organers vedtak i prosessen.

Ettersom det lenge har vært klart at spørsmål rundt Ovf ville være en del av skillet mellom stat og kirke, har Kirkemøtet i flere runder uttalt seg om fondet.

1. Kirkemøtet

1.1 Kirkemøtet 2015

Vedtak KM 10/15 Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven til behandling i Kirkemøtet 2015 (utdrag):

Til kapittel 15. Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkemøtet støtter at Opplysningsvesenets fonds bidrag til Den norske kirke blir overført til Kirkemøtets disposisjon. Kirkemøtet viser til Kirkemøtets uttalelse fra 2006: «Kirkemøtet betrakter Opplysningsvesenets fond som et kirkelig fond som overføres til Den norske kirke» (sak KM 08/06). Kirkemøtet deler likevel departementets vurdering av at det ikke er nødvendig og heller ikke hensiktsmessig, å ta følgene av dette nå.

Kirkemøtet støtter også at Den norske kirkes landsfond avvikles som et statlig styrt fond og at kapitalen tilføres det nye rettssubjektet.

Kirkemøtet understreker at det ved utskillingen av kirken fra staten vil være behov for å tilføre Den norske kirke en større ubundet egenkapital, for å sikre en forsvarlig drift av virksomheten.

1.2 Kirkemøtet 2018

Vedtak KM 10/18 Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) - uttalelse fra Kirkemøtet (utdrag)

4.1 Opplysningsvesenets fond

Departementet bebuder en egen stortingsmelding om Opplysningsvesenets fond, der ett blant flere sentrale drøftingstema vil være «om Den norske kirke bør få overført alle fondets verdier eller om fondets eiendommer bør fordeles mellom staten og Den norske kirke». I samband med utarbeidingen av meldingen skriver departementet at det vil «ha nær kontakt med og innhente synspunkter fra ulike instanser, deriblant Den norske kirke». Som departementet er kjent med har både Kirkemøtet, Kirkerådet, Bispemøtet og andre kirkelige instanser ved enhver leilighet fremholdt at fondet ikke tilhører staten, men Den norske kirke. Uaktet dette mener Kirkemøtet at det fremtidige eierforhold må finne sin løsning gjennom politiske drøftelser. Disse drøftelser må bygge på mer nyanserte rettslige betraktninger enn de Lovavdelingen har frembudt i sine uttalelser fra henholdsvis 2000 og 2017.

Overføringer fra Opplysningsvesenets fond til Den norske kirke blir i dag medregnet i reguleringsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet betrakter fondets verdier som tilhørende Den norske kirke og er nå som før derfor kritisk til at bidrag fra fondet blir tatt med i grunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynssamfunn.

2. Behandling i departement, regjering og Storting

Lovavdelingens uttalelse fra 2017 gjennomgikk en rekke rettslige spørsmål rundt fondet og konkluderte med at spørsmålet om eierskap til Ovf må finne en politisk løsning.

Meld. St.29 (2018 2019) ble lagt fram i juni 2019, og meldingen presenterte to alternative modeller for fondet. Det første alternativet var at Den norske kirke skulle overta hele fondet inkludert festetomter, skog, eiendom og finanskapital. Dersom denne løsningen ble valgt, måtte kirken regne med at det årlige statstilskuddet ville måtte vurderes. Den andre modellen besto i å gjennomgå fondets eiendommer med sikte på at kirken skulle få det som er av genuin kirkelig interesse, slik som rekrutteringsboliger for prester, et utvalg kulturhistorisk viktige eiendommer av særlig interesse for kirken og kontorlokaler som kirken i dag er leietakere i. Staten skulle ha eiendomsretten til resten av fondet. En forutsetning for overføring til staten var at kulturhistorisk viktige kirkebygg skulle istandsettes, og at dette tiltaket i omfang om lag skulle tilsvare den verdien av fondet som staten overtar.

Kirkemøtet var avholdt i april 2019, så stortingsmeldingen ble ikke sendt Kirkemøtet på høring, slik det vanligvis blir gjort.

2.1 Stortingets behandling av Meld. St. 29 (2018-2019) – Opplysningsvesenets fond Innst. 209 S (2019-2020):

Familie- og kulturkomiteen arbeidet med saken høsten 2019 og gjennomførte en muntlig høring. Kirkerådet deltok i denne etter at Kirkerådet hadde behandlet saken i september 2019.

Komiteen avga Innst. 209 S (2019-3020) 24. mars 2020, og saken ble behandlet i plenum 14. april 2020. Stortinget traff følgende vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med oppdelingen av Opplysningsvesenets fond ivareta følgende:

1. Staten og kirken skal være likeverdige parter i prosessen som skal avklare hvilke bygninger kirken skal overta, og det legges til grunn at staten kommer til enighet med Den norske kirke om dette.
2. Kirkens verdier skilles ut først, deretter bør staten gjøre egne vurderinger av forvaltning av de verdier som ligger igjen i fondet.
3. Betingelsen for delingen av fondet er at staten øker sin innsats for bevaring av de kulturhistorisk viktige kirkebyggene i et omfang som svarer til de verdiene som staten blir eier av på et bestemt tidspunkt. Når eiendelene i Opplysningsvesenets fond er endelig fordelt mellom staten og kirken, må det gjøres beregning av den reelle verdien. Den reelle verdien skal komme de kulturhistorisk viktige kirkebyggene til gode ved istandsetting og sikring av kirkene. Statens økte innsats for bevaring av kirkene må over tid minst svare til denne verdien (inflasjonsjustert).
4. Statens økte innsats overfor kirkebyggene skal ikke avløse kommunenes økonomiske ansvar for kirkebyggene eller komme til erstatning for andre tiltak eller ordninger som finnes på området.
5. I samråd med kirkelige instanser, antikvariske myndigheter mfl. igangsettes arbeidet med bevaringsprogrammer for ulike kategorier av kulturhistorisk viktige kirkebygg, for eksempel ved å kategorisere kirkebyggene etter alder, verneverdi eller vedlikeholdstilstand.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med sak om fondseiendommene staten overtar etter at Opplysningsvesenets fond er oppdelt. Det bes om at regjeringen belyser spørsmål som angår det statlige fondets formål, dets samfunnsansvar, organisering, vilkår for salg av eiendommer, sikkerhetsspørsmål ved eventuelle salg til utenlandske aktører samt andre forhold som er av betydning for forvaltningen av det gjenværende fondet staten overtar.

III

Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for utbedring av verneverdige kirkebygg.

IV

Meld. St. 29 (2018–2019) – Opplysningsvesenets fond – vedlegges protokollen.

3. Kirkerådet

3.1 Kirkerådet 2019

Kirkerådsmøte 16. – 17. september 2019:

KR 50/19 Oppfølging av Meld.St.29 (2018-2019) Opplysningsvesenets fond

Sammendrag (fra saksdokumentet):

Meld.St.29 (2018-2019) Opplysningsvesenets fond skisserer to hovedmodeller for fremtidig eierskap til fondet. Den ene modellen bygger på et kirkelig eierskap til fondet. Samtidig er det beskrevet mange negative konsekvenser av dette alternativet. Det andre alternativet bygger på at Den norske kirke får ut de eiendommene av fondet som omfattes av kirkelig virksomhet, som f.eks. presteboliger, kirke- og gravplassgrunn m.m. og samtidig kapital til å forvalte denne eiendomsmassen. Resten av fondet blir statlig, med kirkelig virksomhet som formål for avkastningen. Samtidig vil staten gå inn på et kirkevedlikeholdsprogram for tilsvarende verdier som verdien av fondet. Mange enkeltfaktorer fremstår som uklare, men hovedgrepet blir vurdert som godt. Siden arbeidet på Stortinget om denne saken trolig vil starte allerede i høst, blir det foreslått et forhandlingsmandat, og at forhandlingsresultatet legges frem for Kirkerådet når det er klart.

Vedtak:

1. Direktøren gis mandat til å forhandle frem en løsning for eierskap, fordeling og forvaltning av verdiene i Opplysningsvesenets fond.
2. Forhandlingsresultatet legges frem for Kirkerådet for godkjenning.

3.2 Kirkerådet 2020

Kirkerådets møte 4. – 5. juni 2020:

KR 42/20 Oppfølging av Stortingsmelding om Opplysningsvesenets fond

Sammendrag (fra saksdokumentet):

Stortingsmeldingen om Ovf ble behandlet i Stortinget 14. april i år. Kirkerådets oppfølging av Stortingsvedtaket starter nå, med deltakelse i et eget prosjekt om utskilling av eiendommer fra Ovf, påvirkning på innretning og forvaltningen av et Kirkebevaringsprogram og oppbygging av en ny eiendomsforvaltningsfunksjon. For å gjennomføre oppfølgingen av Stortingsmeldingen fra Kirkerådets side vil det bli opprettet et prosjekt for å se alle tre delene av arbeidet i en større sammenheng og utnytte ressursene optimalt. Dette prosjektet vil løpe i ca ett år, til sommeren 2021. Nødvendig kapasitet og kompetanse på dette fagområdet må engasjeres. Kostnadene til prosjektgjennomføringen forventes dekket av staten/Ovf. Kirkerådet inviteres til å gi føringer til innholdet i prosjektet og ønsket resultat eller utfall av arbeidet.

Vedtak:

1. Det etableres et prosjekt i Kirkerådet for å følge opp Stortingsmelding 29 (2018-2019) om Opplysningsvesenets fond.
2. Det engasjeres tilstrekkelig kompetanse til å gjennomføre prosjektet.
3. Innenfor rammen av Stortingsmeldingen er det ønskelig med størst mulig eiendomsmasse overført fra Ovf til Den norske kirke.

4. Kirkerådets kostnader ved prosjektet bør i størst mulig grad kompenseres, og resultatet av planer og kostnadsdekning bør være klarlagt i september 2020.

5. Ved opprettelsen av et kirkebevaringsprogram bør Den norske kirke ha stor innflytelse på utforming av ordningen, og en tydelig rolle i gjennomføringen av programmet.

4. Barne- og familiedepartementet 2020

I juni 2020 kom oppdragsbeskrivelsen fra Barne- og familiedepartementet til Ovf og Kirkerådet. Det ble deretter opprettet et prosjekt for deling av verdiene i Ovf der henholdsvis Ovf og Kirkerådet hadde tre personer hver i forhandlingsutvalget. (Fra Kirkerådet deltok direktør, ass. direktør og Knut Are Hole fra KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter). Tidligere regjeringsadvokat Sven Ole Fagernes ble oppnevnt av departementet som leder av prosessen, og prosjektet leverte sin innstilling til departementet 1.juli 2021. (se pkt.6)

5. Kirkerådet 2021

Kirkerådet behandlet i sak **KR 15/21 høringssvar - Ny lov om Opplysningsvesenets Fond**. Der støttet Kirkerådet departementets forslag om å dele fondets eiendeler. De eiendommer som har «særskilt kirkelig interesse» skal overføres kirken. Verdien av den del av Ovf som ikke overføres kirken, skal brukes til ett eller flere kirkebevaringsprogram.

Kirkerådet vedtok følgende høringssvar:

Kirkerådet viser til brev av 30.11.2020 med mulighet for å avgi høringssvar angående ny lov for Opplysningsvesenets fond.

Kirkerådet behandlet saken i sitt møte 28.-29. januar 2021 og gjorde følgende vedtak:

1. *Innledning*

Formålet med lovforslaget er å legge grunnlaget for deling av verdiene i Opplysningsvesenets fond (Ovf) mellom staten og kirken. Lovforslaget er en oppfølging av Meld. St. 29 (2018-2019) om Opplysningsvesenets fond, og Stortingsbehandlingen av denne i Innst. 209 S (2019-2020). Staten ønsker å skille ut eiendommer fra fondet som har «særskilt kirkelig interesse» og overføre disse eiendommene til kirken. Staten ønsker også å øke innsatsen på vedlikehold av kulturhistorisk viktige kirkebygg tilvarende verdiene i fondet, etter at eiendom som skal til kirken er skilt ut.

Lovforslaget opprettholder Ovf som eget rettssubjekt, og viderefører kongens myndighet til å forvalte fondet. Fra 2023 blir OVF et rent statlig fond. I Stortinget ligger det også et forslag til endring av Grunnlovens § 116.1. Dersom § 116.1 oppheves, vil det ikke være noen sperre mot å oppløse Ovf som en

samlet formuesmasse. Staten står da fritt til å oppløse Ovf og midlene kan innlemmes i statens øvrige verdier. Det fremgår ikke av lovforslaget om staten ønsker å opprettholde Ovf som en samlet formuesmasse, eller å oppløse fondet.

For å følge opp Stortingsmeldingen, må det for det første fremmes og vedtas en gjennomføringslov, slik dette lovforslaget legger opp til. For det andre må det gjennomføres en fradeling av de eiendommene som skal overføres til kirken. Et eget prosjekt er i gang med dette, og prinsippene for fradelingen skal være klar 1. juli 2021. For det tredje må det utarbeides en plan for vedlikehold av kulturhistorisk viktige kirker, med roller, ansvar og finansiering.

I lovforslagets kapittel 3 merker Kirkerådet seg at det slås fast at presteboliger som representerer en særskilt kirke- eller kulturhistorisk verdi er det ikke aktuelt for Ovf å selge. Det er viktig å sikre at Ovf ikke selger slike boliger mens vurderingen av kirke- og kulturhistorisk verdi pågår.

Videre fremgår det at for de 500 bygningene under fondet som har særlig kulturhistorisk verdi er det beregnet et kapitalbehov på om lag kr 500 mill for å sette disse bygningene i stand. Det er finansieringsform og -kilde for denne kapitalen som blir vurdert i pkt 3 nedenfor.

I kapittel 5 går det frem at Stortinget forutsetter enighet mellom stat og kirke og at disse er likeverdige parter i prosessen. De eiendommene som skal skilles ut fra Ovf har en særskilt kirkelig verdi. Dette er presisert til å omfatte bruk (rekrutteringsbolig), historie, eller verneverdig kulturmiljø -for eksempel at boligen ligger så tett på en middelalderkirke at det er snakk om et verneverdig kirkelig kulturmiljø. Denne eiendomsmassen ser kirken frem til å kunne overta, forvalte og ikke minst formidle som en helhetlig kirke – kultur og lokalhistorie.

Lovforslaget sier om disponeringen av eiendommene at «Det er den særlige eigenskapen ved disse egedomane som er grunnen til at dei i framtida bør høyre til Den norske kyrkja. I regelen vil det difor ikkje vere aktuelt for kyrkja å skilje seg av med dei.» For å få en hensiktsmessig eiendomsforvaltning skal det likevel ikke legges restriksjoner på disponeringen av eiendommene. Det blir redegjort for at det kan bli vanskelig og krevende å få fradelt de eiendommene det handler om, ut fra krav til samtykke og konsesjon for landbrukseiendommer.

Det kan også være snakk om å overføre noen andre eiendommer, og det åpnes for å overføre kontoreiendom som fondet eier, og som Den norske kirke i dag benytter, samt den såkalte formålporteføljen. Kirken har også hevdet at kirkegrunn og gravplassgrunn som Ovf eier må overføres til kirken. Andre aktiva i Ovf skal ikke overføres til kirken.

Det er understreket at verdiene som overføres ikke skal gi kirken en økonomisk gevinst til fordel for den vanlige virksomheten i kirken. Dette prinsippet har Kirkerådet sluttet seg til i tidligere uttalelser.

2. Bør tilskudd til Dnk for vedlikehold av kulturhistorisk viktige kirkebygg skje som årlige tilskudd over statsbudsjettet, eller fra overskudd i Ovf?

Verdien av Ovf, fratrukket de verdiene som overføres kirken nå, skal brukes til et kirkebevaringsprogram. For Den norske kirke er det viktigste hensynet at midlene kommer, og at de kommer på en forutsigbar måte med minst mulig svingninger i årlige beløp. Det sikrer best ressursutnyttelse. Kirkerådet er vant til prosesser og innhold i statsbudsjettet og vi er positive til en slik finansieringsmåte av et kirkebevaringsprogram. Vi er også positive til en finansiering gjennom overskudd i Ovf, dersom staten velger å holde Ovf samlet som en formuesmasse etter 2023. Da vil det imidlertid være viktig for Den norske kirke at staten i tillegg gir tilskudd over statsbudsjettet for å sikre en stabil finansiering av kirkevedlikeholdet opp til et «garantert nivå». Overskuddet i fondet vil svinge, og vil da utgjøre en delfinansiering av kirkevedlikeholdet i programmet. For å sikre de langsiktige verdiene i fondet, har det vært tale om en handlingsregel for utbytte fra fondet som samtidig vil gi midler til statlig vedlikeholdsprogram for kirkebygg. En handlingsregel vil imidlertid også utgjøre en usikkerhet for hvor mye Ovf kan bidra med ulike år, og dette vil evt. forsterke et behov for «sikringstilskudd» over statsbudsjettet.

3. Bør tilskudd til Dnk for å få eiendommer fra Ovf opp til akseptabelt vedlikeholdsnivå, skje ved et kapitaltilskudd eller ved årlige overføringer via statsbudsjettet eller som en kombinasjon?

Det er tidligere, og referert i lovforslaget, estimert en kostnad på kr 500 mill for å sette i stand fondets 500 kulturhistoriske eiendommer til et akseptabelt nivå. Fradelingsprosjektet vil vurdere hvor stor del av denne eiendomsmassen som skal overføres til kirken, på de vilkårene som er nevnt ovenfor. Det er igangsatt et takseringsprosjekt for å få så stor klarhet som mulig om størrelsen på disse beløpene for den enkelte eiendom kirken skal overta.

Kirkerådets foreløpige vurdering av kirkens organisering av eiendomsforvaltningen er å opprette et heleid selskap for denne virksomheten. Selskapet vil få sperre mot utbytte til eierne. Det vil være en sikkerhet for at verdiene som overføres fra Ovf ikke gir kirken en økonomisk gevinst til fordel for den vanlige virksomheten i kirken. Det vil bli søkt om skattefritak for hele eller deler av selskapet. Dette selskapet vil på inntektssiden ha leieinntekter, og i tillegg tilskuddsinntekter dersom kostnadene ved driften av eiendommene vurderes som større enn inntekspotensialet. I en slik situasjon vurderer Kirkerådet det som den beste løsningen at istandsetting og oppgradering blir finansiert gjennom ett eller flere kapitaltilskudd. Dermed kan selskapet friere vurdere arbeidsmengde, fremdrift og oppgraderingstakt ut fra totale behov og kapasitet i selskapet de ulike år. Den kompetansen som bygges opp gjennom et slikt selskap ønsker Kirkerådet å bruke på flere områder, bl.a. inn mot et kirkebevaringsprogram.

4. Bør eventuelle tilskudd til Dnk for å dekke differansen mellom kostnadsnivået på eiendommene som skal overtas, og sannsynlige

leieinntekter på eiendommene, dekkes over statsbudsjettet eller fra overskudd i Ovf?

Størrelsen på et slikt eventuelt tilskudd blir avgjort når kostnadene til drift og vedlikehold for samtlige overførte eiendommer, fratrukket potensielle leieinntekter, blir klart. Dersom kirken tilføres eiendommer med positiv kontantstrøm vil behovet for et slikt tilskudd reduseres. Men det er viktig å understreke at den eiendomsmassen som skal overføres har vesentlig større driftskostnader enn inntekspotensialet ved utleie. Dersom kirken skal make å ivareta ansvaret for å ta vare på, utvikle, forvalte og formidle denne kulturarven, er det helt vesentlig at det er tilstrekkelige inntektsstrømmer til at selskapet klarer å drifte og forvalte eiendomsmassen. For de antikvariske verdiene i eiendomsmassen som blir overført til kirken, er det viktig at staten tar et medansvar for at verdiene blir bevart. Det vil trossamfunnet ikke klare alene.

Spørsmålet om finansieringskilde er det samme som i pkt 2. Det viktigste er god, sikker og forutsigbar finansiering av aktiviteten. Kirken lever godt med både statsbudsjettet og Ovf som finansieringskilde til disse formålene. Dersom Ovf blir valgt som finansieringskilde vil det være viktig for kirken at formuesmassen i fondet holdes samlet for å sikre de årlige tilskuddene, supplert med en garanti på tilskuddsnivået.

5. Bør eiendommer fra Ovf overføres en og en, eller i puljer og hva skjer med evt virksomhetsoverdragelse?

Med den fremdriften som ligger til grunn i lovforslaget, vil prinsipper for fradeling være klart ca 1.7.2021. Dernest må gjennomføringsloven tre i kraft, sannsynligvis 1.1.2022, før eiendommer kan overføres til kirken. Så omdannes Ovf fra 2023, og hele prosessen skal være ferdig i 2025, selv om det sikkert vil gjenstå arbeid med fradelinger og annet ut over dette tidspunktet også.

Overføring av eiendom fra Ovf til kirken medfører en stor endring i Kirkerådets portefølje og ansvarsspenn. Det er nødvendig med en betydelig kompetanseutvikling for å kunne ivareta dette ansvaret. Derfor er det Kirkerådets vurdering, etter det vi kan se så langt, en fordel om eiendommer overføres etter hvert som de er klare for det. Alternativt at eiendommer overføres i puljer. Hensynet til en forsvarlig overtakelse av den enkelte eiendom tilsier dette. Selskapet vil da få en mulighet til å vokse gradvis.

Kirkerådet vil også utforske mulighetene som kan ligge i å inngå driftsavtaler med fellesråd, for ivaretagelse av daglig drift. Kirkevergene har allerede et drift og forvaltningsansvar for kirkebyggene. Dermed har de kompetanse, ressurser og utstyr, samt rammeavtaler og kontaktnett med lokale håndverkere. Det vil være en stor fordel å kunne bruke dette i eiendomsforvaltningen.

Det er viktig for kirken å kunne organisere arbeidet med denne eiendomsforvaltningen på en mest mulig hensiktsmessig måte, uten bindinger eller krav om organisasjonsform. Når denne organiseringen begynner å bli klar, vil det være enklere å vurdere spørsmålet om virksomhetsoverdragelse.

Det er åpenbart at Ovf sitter på verdifull kompetanse som det vil være ønskelig å kunne bruke til å bygge opp eiendomsforvaltning i regi av Kirkerådet. Arbeidsmiljøloven har klare rammer for hva som er en virksomhetsoverdragelse, og hvordan det eventuelt skal skje. Det er litt for tidlig å konkludere hvordan dette skal håndteres ut fra de mange usikre faktorene i hele prosjektet. Fradeling av tomt til kirkegrunn og gravplassgrunn som skal overføres til soknet vil under enhver omstendighet ikke være grunnlag for virksomhetsoverdragelse.

6. *Konsekvenser for Den norske kirke av at Ovf omdannes slik lovforslaget legger opp til.*

Lovforslaget beskriver en prosess hvor fondet blir et rent statlig fond fra 2023, men konkluderer ikke på spørsmålet om fondet skal holdes samlet som en formuesmasse eller ikke. En konsekvens av dette vil være at de to styremedlemmene som foreslås fra Kirkerådet og Presteforeningen utgår fra styret i 2023. Dette er helt naturlig, og Kirkerådet har ikke innvendinger mot det.

Likedan er det en konsekvens at driftstilskuddet fra Ovf til kirken på kr 42 mill per år, kr 32 mill i presteboligkostnader, og 1,4 mill i subsidiefordel ved lån til lokalkirkelig virksomhet bortfaller fra 2023. Kirkerådet ser også dette som en naturlig konsekvens. Tilskuddet på kr 42 mill har gått til drift og utvikling i bispedømmeråd og Kirkerådet, hvorav kr 16 mill har vært brukt til IKT-kostnader for hele rettssubjektet. Bortfall av dette tilskuddet fra Ovf vil Kirkerådet arbeide for at blir innarbeidet i tilskuddet over statsbudsjettet for 2023. Presteboligkostnadene på kr 32 mill finner en løsning gjennom dette oppgjøret, og bortfall av låneadgang vil kunne vurderes erstattet innenfor rettssubjektet dersom det er et stort behov for dette.

Dersom Grunnlovens § 116 oppheves vil staten ikke lenger være forpliktet til å holde fondet samlet som en formuesmasse. Det er viktig for kirken at ikke denne bestemmelsen eventuelt oppheves før alle deler av fradeling og oppbygging av vedlikeholdsplan er på plass. Dersom kirken etter denne prosessen ikke lenger har interesser i utviklingen av formuesmassen i fondet, vil det være rent statlige vurderinger av hensiktsmessig økonomiforvaltning i staten som gjelder. Det vil påvirke kirkens syn på behovet for Grunnlovens § 116.

I lovforslaget står det at eiendommer som skal skilles ut fra Ovf skal overføres til rettssubjektet Den norske kirke. Det er på det rene at Ovf også eier grunn som det står kirke på, og grunn som er gravplassarealer. Dette blir også gjennomgått i fradelingsprosjektet med tanke på overføring til kirken. Kirken forutsetter at det ikke er noe til hinder for at disse eiendommene blir overført direkte til soknet når arbeidet med å identifisere og vurdere disse eiendommene er klare. Blant annet transaksjonskostnader ved eiendomsoverdragelser tilsier at dette er en hensiktsmessig løsning for alle parter.

6. Delingsprosjekt mellom Opplysningsvesenets fond og kirken fra juni 2020

Prosjektet startet arbeidet i juni 2020 og gjennomgikk alle Ovf-eide prestegårder (ca. 360), tomtearealer rundt kirkebygg/gravplasser eid av Ovf (ca. 240) samt kontorbygg (4), bispeboliger m.m. som til sammen utgjør den porteføljen som skal deles mellom staten og kirken.

Den andel som går over til kirken, skal Ovf bekoste istandsatt til normalt vedlikeholdsnivå, og det skal deretter følge med midler for et normalt vedlikehold av eiendommene.

Når dette er gjort, beregnes restverdien av fondet, og staten skal bidra med minst denne summen til istandsetting av kulturhistorisk viktige kirkebygg.

Da forhandlingsutvalget i delingsprosjektet var ferdig med sin innstilling, ble saken lagt frem for Kirkerådet.

6.1 Kirkerådet

Kirkerådet behandlet saken **KR 75/21 Opplysningsvesenets fond (Ovf) – forhandlingsresultat fra fase 1** og traff følgende vedtak:

1. Kirkerådet registrerer at forhandlingspartene fra Opplysningsvesenets fond og Den norske kirke har tolket mandat og oppdragsforståelse i Stortingsmelding og oppdragsbrev fra departementet ulikt og at dette har skapt utfordringer i gjennomføringen av prosjektet. Kirkerådet kan ikke se at Stortingsmeldingen legger til grunn at kirken har en bevisbyrde for hvorfor eiendom skal overføres til kirken. Ovf er et kirkelig fond som etter 2023 blir et rent statlig fond. I lys av dette, er det naturlig at kirken beholder presteboliger som i utgangspunktet har vært kirkelige.
2. Kirkerådet viser til at målsettingen for eiendomsoverdragelsene som følger av prosjektet enten springer ut av et rekrutteringsansvar for prestejenesten, eller et kirkeantikvarisk og/eller kirkehistorisk perspektiv. Kirken er seg bevisst at det som gjennom denne prosessen overføres til kirken, ikke skal føre til noen «berikelse» for den kirkelige drift. Det vil derfor bli etablert ordninger slik at alle kontantstrømmer som følger av eiendomsforvaltningen holdes adskilt fra kirkens øvrige økonomi, slik at Stortingets sperre mot «berikelse» kan være transparente og mulig å ettergå.
3. Kirkerådet er glad for at det er oppnådd tilnærmet enighet om overføring av festetomter til kirke- og gravplassgrunn og ser fram til at disse tomtene nå blir målt opp og overført til soknet.
4. Kirkerådet er bekymret for å bli økonomisk skadelidende gjennom denne prosessen. Det er helt nødvendig å forsikre seg om beregningen av vedlikeholdsetterslep, kostnader til løpende- og periodisk vedlikehold samt realistiske anslag over leieinntekspotensialet for at dette ikke skal bli en fattigdomsfelle for Den norske kirke. Derfor mener Kirkerådet at eiendomsoverføringen bør skje puljevis, med en fullverdig økonomisk analyse av hver enkelt eiendom før overføring.

5. Kirkerådet mener at det i forhandlingene er gitt gode begrunnelser for de eiendommene kirken har bedt om. Antallet eiendommer ligger innenfor rammen i Stortingsmeldingen på 100-200 eiendommer og kirken har forsøkt å finne et utvalg av presteboliger over hele landet med en særlig kirkelig betydning, slik at kirken vil være i stand til å fortelle kirke- og prestegårdshistorien. I tillegg til rekrutteringsboligene er dette for størstedelen presteboliger som ligger ved middelalderkirker og/eller på et samlet kirkested der kirke og prestegård og evt. også andre bygninger utgjør en helhet i landskapet adskilt fra annen bebyggelse.

6. Kirkerådet arbeider med å innføre et boligreglement for biskoper. Det er viktig for kirken at biskopen bor i stiftsbyen og det vil derfor bli lagt til rette for dette fordi det anses å være nødvendig for å sikre best mulig rekruttering til disse topplederstillingene. Dette vil påføre kirken store utgifter til kjøp av boliger i alle stiftsbyer og kirken ber derfor om å få overført de bispeboligene som Ovf eier.

7. I lys av skillet mellom stat og kirke er det et viktig prinsipp for Den norske kirke at vi gjennom denne prosessen blir eiere av de kontorlokaler som er nødvendig for kirkens daglige drift.

8. Kirkerådet ønsker en dialog med departementet for det tilfelles skyld at det ikke oppnås full enighet om resultatet av delingsprosjektet og antar at en tvisteløsningsmekanisme da bør utredes og besluttes for å avslutte prosessen.

9. Ettersom det ikke er enighet mellom partene når det gjelder tilstandsrapporter og verdivurderinger, understreker KR nødvendigheten av at prosjektets fase 2 har ekstern ledelse.

Enstemmig vedtatt.

Barne- og familiedepartementet bestemte at delingsprosjektet skulle være ferdig levert til departementet 1. juli 2021, og fristen ble overholdt. Departementets bestemmelse om hvilke eiendommer som skal overføres til Den norske kirke foreligger p.t. ikke for hele den gjennomgatte porteføljen, og det er regjeringen Støre som vil slutføre behandlingen av fase 1.

Deretter starter fase 2 som skal avklare de økonomiske vilkårene for eiendomsoverføringene, samt de mange praktiske spørsmål for faktisk å kunne overta, drifte og forvalte denne eiendomsmassen. Arbeidet med å etablere prosjektet i fase 2 er nå i gang.

7. Forslag til ny lov om Opplysningsvesenets fond

Kirkerådet behandlet i sak **KR 15/21** utkast til høringsuttalelse til forslag til ny lov for Ovf (se pkt 5). En slik lov måtte vedtas før verdiene i fondet kan deles mellom kirke og stat. Loven er vedtatt tre i kraft 1. januar 2022. Fra 1. jan 2023 går Ovf over til å være et rent statlig fond. Fortsatt vil kongen styre fondet, og det må holdes sammen som en formuesmasse.

Det er imidlertid fremmet forslag i Stortinget om å fjerne Grunnlovens §116 første ledd om Ovf. Grunnlovsforslaget kan behandles i denne stortingsperioden. Dersom

grunnlovsbestemmelsen oppheves, vil det ikke lenger være en konstitusjonell sperre mot å oppløse fondet som en samlet formuesmasse.

Stortingets vedtak i behandlingen av St. Meld. 29 (2018-2019) gjør klart at alle verdier i Ovf skal komme kirken til gode, enten som eiendommer som blir overført fra Ovf til Den norske kirke, eller som bevilgninger til vedlikehold av kirkebygg.

8. Kirkebevaringsprogram

Departementet har varslet et forslag i november 2021 til hvordan ett eller flere kirkebevaringsprogrammer skal forvaltes. Det er sagt at kirken selv må ha en sentral rolle i dette, i samarbeid med statlige vernemyndigheter. Når Ovf blir et rent statlig fond fra 2023, kan penger fra fondet bevilges til kirkevedlikehold.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Saken har store økonomiske og administrative konsekvenser. Det må bygges opp kapasitet og kompetanse til å ivareta eiendomsforvaltning av mellom 100 og 200 eiendommer. Dette medfører både en mulighet og et ansvar. Samtidig innebærer denne prosessen at det settes av store ressurser til et kirkevedlikeholdsprogram, som vil komme Den norske kirke til gode i mange år fremover.

I løpet av det kommende året vil mange av premissene i denne saken bli klarere.